

ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТОНІМІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ

Постановка проблеми. Виразальний потенціал власних назв художніх творів визначається приналежністю їх до окремого виду літератури та до того чи іншого літературного жанру. Особливою образністю характеризуються й поетоніми жанру фентезі. Ця проблема викликає жвавий інтерес у дослідників та активно вивчається в германському мовознавстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу було приділено творчості класиків англійської мови фентезі, таких як Дж. Роулінг [13; 2], Дж. Толкієн [9], Р. Дал [5; 7], Ф. Пулман [11], що пояснюється їхньою майстерністю слова та наявністю у творах яскравої палітри онімних утворень, в яких їм вдалося відобразити жанрові особливості цього пласту літератури. Актуальним та не до кінця розкритим є питання інтерпретації інформації, закладеної у власних назвах жанру фентезі. Створення автором ірреального світу з численними вигаданими, неіснуючими істотами передбачає його звернення до оригінальних іменувань та новоутворень, що дають можливість належним чином сприйняти та декодувати відомості про новий етнос та його культуру, носіями яких вони виступають.

Об'єктом аналізу було обрано особливості структури та формального представлення власних назв у літературі жанру фентезі, а також способи та моделі їхнього творення.

Постановка мети. Метою статті є представлення виразальних можливостей та основних рис поетонімії жанру фентезі. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити специфіку літературного жанру фентезі та його персонажів; 2) проаналізувати ключові ознаки творення власних назв та їхньої структури в даному жанрі; 3) інтерпретувати роль поетонімів на сторінках обраного літературного жанру.

Матеріалом розвідки було обрано власні назви літературного жанру фентезі.

Виклад основного матеріалу. Сутність фентезі як окремого літературного жанру розкривається в тому, що все аномальне, незвичне та фантастичне в ньому породжене надприродними явищами і є свідомо ірраціональним. Саме тут скупчуються елементи різноманітних літературних традицій, змішуються реальність та вимисел і глибоко приховується філософський зміст. Характерним для фентезі є створення світів із гармонією між людиною і природою, великою кількістю розумних істот та використанням персонажами чарівництва [8, с. 134]. Уявний фентезі-світ є інформаційним продуктом національної міфологічної картини світу, що є пристосованим до уявних географічних, історичних та соціокультурних параметрів нереального світу [4].

Слушним у цьому контексті є бачення такого світу відомим американським письменником спорідненого жанру наукової фантастики Д.Л. Фліна, згідно з яким ключовими в ньому стають відважні персонажі. Вони завжди мандрують, воюють із магічними істотами, знаходять скарби, змінюють світ мужністю та відданістю. Ці персонажі – легендарні постаті, наділені винятковою силою та унікальними здібностями, що з легкістю піддаються поклику пригод, стикаються з труднощами та небезпекою, аби вийти за межі буденності [12].

Керуючись такими твердженнями, можна говорити про розмаїття поетонастичних класів міфопоетонімів, топопоетонімів та авторських новоутворень. Винятково частотним є вживання в цьому жанрі неологізмів та особливою ознакою є використання яскравих проформ індивідуального авторського стилю і мовлення та сприяють ідентифікації особливих рис мовного простору твору [3, с. 32]. Належне сприйняття таких фентезійних новоутворень часом потребує додаткових соціокультурних відомостей та коментарів.

Окрім цього, характерною рисою поетонімії жанру фентезі є своєрідна номінаційна градація. Герої реального світу наділені незначущими іменами, тоді як персонажі уявного, магічного світу отримують значущі іменування (оказіоналізми, алюзивні імена, неологізми). Варіативність назв зумовлена стилістичною вагомістю їхнього персонажа: поодинокі випадки вживання імені характерні для епізодичних об'єктів і персонажів, отримання ж денотатом чисельних іменувань свідчить про бажання автора зосередити увагу читача на певних образах, персонажах. До того ж це говорить про глибше їх розкриття та про їхню важливість на структурно-ідейному рівні твору.

Поетонімний ідіолект авторів жанру фентезі доволі розмаїтий, дуже часто імена запозичуються з інших мов, видозмінюються, комбінуються, більше того, стають вагомими компонентами окремих фентезійних мов. Головними методами утворення власних назв на сторінках творів фентезі є:

1. **Алфавітний метод**, що реалізується шляхом використання лише частини певного алфавіту. Мова потворних та вороже налаштованих тролей могла б характеризуватись широким використанням звуків [g], [k] та [r]. Прикладом може слугувати ранкове привітання “*Horpa Arpok*” людей Pookus з Kalkachoo, для мови яких, відповідно, характерними будуть звуки [h], [r], [p], [k].

2. **Запозичення з інших мов** полягає у використанні правил та слів з існуючих мов, з реверсивним порядком букв у словах або ж цілковитою зміною форми і тільки наближеним фонетичним звучанням. Так, люди-кішки можуть вітатися фразою “*Nobour gat!*”, що звуконаслідує котяче муркотіння та вміщує французьке “*Bonjour*” зі змішаним порядком літер і випадінням *j*; та реверсивне написання “*Tag*” як частина форми німецького привітання “*Guten Tag*”.

3. **Метод абракадабру** (англ. *Gobbledygook*) полягає у створенні незрозумілої мови, для трактування якої з'являються тлумачні словники [10].

Аналізуючи методи творення власне поетонімів такого жанру, слід виокремити передусім запозичення імен різних онімичних груп з уже існуючих мов у повній або демінутивній формах, наприклад: *Peter, Thomas, Andrew, Lucy*; скорочення (найчастіше, апокопи): *Susan>Su, Edward>Ed* та онімізацію апелюючи: *Bear, Prince, Rat* і т.д. Однак імена, утворені на такій основі, не є надто промовистими, ступінь продуктивності цих методів назво-ворення є доволі низьким, як і обсяг запозичень серед новоутворень англійської мови. Ситуація докорінно змінюється під час розгляду способів творення вигаданих імен, прикладів онімного новаторства, де драстичними методами стають граматична та семантична пропріалізація. Поширеними видами граматичної пропріалізації є складання основ (*Hornswogglers – horn + woggle*), афіксація (*Gruncher*) та доволі часто зустрічається форма імен-словосполучень (*The Forest of Sin*) [6, с. 311]. Серед видів семантичної пропріалізації творів жанру фентезі досить поширеними є:

1) *проста пропріалізація*, суть якої полягає у створенні однокомпонентних власних назв із лексем без онімної основи (*the Clan*);

2) *метонімічна пропріалізація* – перенесення іменування з одного об'єкта на інший на основі асоціації та взаємозв'язку (*Snakerocks*).

3) *метафорична* – отримання імені на основі рис схожості або ж контрастності з денотатом (*Scourge*);

Введення у твір новаторських поетонімних одиниць такого типу свідчить про їхній експресивний потенціал і виступає унікальним елементом поетонімного почерку письменника-фентезиста. Ці мовні одиниці збагачують ідейно-смысловий рівень твору, реалізують авторський художній задум та здійснюють належний, в авторському баченні, вплив на читача.

Згідно з І.В. Александрук, необхідно чітко розмежовувати власне неологізми та оказіональні утворення, трактуючи фентезійний твір. Основними ознаками неологізмів дослідниця вважає їхнє забезпечення номінації для новоствореного поняття та розташування на периферії лексичної системи мови, що дає їм можливість швидко проникати до словникового складу мови. Що стосується оказіоналізмів, то вони не виступають самостійними засобами номінації, є невідтворюваними, контекстуально зумовленими та мають непрозору семантику. У межах здійснюваного дослідження дотримуємось розмежування цих двох мовних явищ за їхніми ключовими ознаками та на основі особливостей їхнього творення, запропонованих у праці І.В. Александрук [1, с. 4–5]. Оказіоналізмами вважаємо: 1) вигадані авторські новоутворення, які цілком або частково належать до вигаданих мов; 2) незрозумілі лексичні інновації, що супроводжуються детальним поясненням автора. До неологізмів відносимо: 1) власні назви, запозичені з різних мов; 2) іменування, утворені шляхом словоскладання та лексичної деривації за моделями, продуктивними в англійській мові.

Висновки. Як бачимо, питання ролі власних назв у жанрі фентезі є актуальним. Виразальні можливості цих поетонімів викликають жвавий інтерес у дослідників, оскільки промовисті та яскраві поетонімні одиниці цього літературного пласту характеризуються незвичністю форм, оригінальним змістовим наповненням та виступають своєрідним засобом декодування твору.

Література:

1. Александрук І.В. Когнітивні та мовні механізми утворення неологізмів та оказіоналізмів у творах жанру фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських авторів). *Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ ВМУРЛ «Україна»*. Рівне, 2010. № 1. URL: http://www.univerua.rv.ua/VNS1/Aleksandruk_I.V.pdf (дата звернення: 03.12.2018).
2. Белей Л.Л. Ономастикон «Гаррі Поттера» Джоан Ролінг – шляхи передачі. *Логос ономастики* : науковий журнал. Донецьк : Юго-Восток Лтд, 2008. № 2. С. 81–84.
3. Денисова І.В. Оказіональне слово як одна зі стилістичних особливостей жанру фентезі. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія «Філологія. Мовознавство»*. 2013. Т. 216. Вип. 204. С. 31–35.
4. Колесник Н.С. Кроскультурний аспект вивчення власних назв (на матеріалі пісенного фольклору слов'ян). *Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна»*. Львів, 2012. Вип. 56. Ч. 1. С. 298–305.
5. Петренко О.Д. Засоби ономастичної характеристики твору для дітей Р. Дала «Ezio Trot». *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки»*. Луцьк, 2007. № 4. С. 336–338.
6. Петренко О.Д. Онімний простір казки Роалда Дала «The Minpins». *Studia Slavica*. Ужгород : Вид-во Олександрів Гаркуші, 2009. Вип. 9 : Ономастика. Антропоніміка. С. 310–314.
7. Петренко О.Д. Ономастика дитячих творів Роалда Дала : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Одеса, 2006. 17 с.
8. Пріткіна А.О. Сутність понять «фантастика» та «фентезі» як сучасних літературних жанрів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Луганськ : Вид-во ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. № 14(201). Ч. 2. С. 132–138.
9. Baker W. Naming Practices in J.R.R. Tolkien's Invented Languages. *Journal of Literary Onomastics*. 2014. Vol. 3. Issue 1. URL: <http://digitalcommons.brockport.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1013&context=jlo> (дата звернення: 03.12.2018).

10. Blanár V. Proper Names in the Light of Theoretical Onomastics. *Namenkundliche Informationen*. Leipzig : Leipziger Universitätsverlag, 2009. № 95/96. S. 89–157.
11. Cuthew L.M. Fantasy, Morality and Ideology : A Comparative Study of C.S. Lewis’ “The Chronicles of Narnia” and Philip Pullman’s “His Dark Materials”. URL: <http://www.etheses.bham.ac.uk/1447/1/Cuthew06MPhil.pdf> (дата звернення: 03.12.2018).
12. Flynn J.L. A Historical Overview of Heroes in Contemporary Works of Fantasy Literature. Part I. URL: <http://archiver.rootsweb.ancestry.com/th/read/IRELAND/2001-01/0980631526> (дата звернення: 03.12.2018).
13. Václavíková E. Translation of Proper Nouns and Neologisms in Harry Potter. URL: https://is.muni.cz/th/109069/ff_b/thesis.pdf (дата звернення: 03.12.2018).

Анотація

Ю. ГЛЮДЗИК. ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТОНИМІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ

У статті висвітлюються особливості власних назв у літературних творах жанру фентезі. Визначено специфіку літературного жанру фентезі та його персонажів, проаналізовано ключові ознаки творення власних назв та їхньої структури в даному жанрі та інтерпретовано роль поетонімів на сторінках обраного літературного жанру. З’ясовано, що виражальні можливості поетонімів жанру фентезі викликають жвавий інтерес у дослідників, оскільки промовисті та яскраві поетонімні одиниці цього літературного пласту характеризуються незвичністю форм, оригінальним змістовим наповненням та виступають своєрідним засобом декодування твору.

Ключові слова: поетонім, власна назва, фентезі, ідіолект, оказіоналізм, неологізм, пропріалізація.

Summary

Y. HLIUDZYK. THE PECULIARITIES OF POETONYMS IN THE FANTASY GENRE

The article deals with the peculiarities of the proper names in the literary works of the fantasy genre. The key features of poetonym word building and their structure have been analyzed and the role of poetonyms in the chosen literary genre has been determined.

The expressive potential of proper names in literary works is determined by their belonging to a particular type of literature and to some literary genre. Poetonyms of fantasy genre in literature are characterized by a special imagery. This problem is of considerable interest to researchers and is actively studied in Germanic linguistics. Considerable attention has been paid to the works of English-language classical fantasy, such as to the works of J.K. Rowling, J. Tolkien, R. Dahl, F. Pulman. Their skillful wording and a bright palette of onymic formations present in their works helped them to succeed in reflecting the genre features of this literary stratum. The topicality of the work lies in the fact that the question of the information interpretation contained in the proper names of the fantasy genre has not been fully elucidated. The author’s unreal world with numerous fictional, non-existent creatures presupposes his usage of original names and neologisms. They give the reader an opportunity to properly perceive and decode information about a new ethnic group and its culture, which they themselves represent.

The object of the analysis is the structural features and formal representation of the proper names in the literary genre of fantasy, as well as the ways and patterns of their word building. The purpose of the article is to present the expressive potential and the main features of poetonyms in the genre of fantasy. Achievement of the given purpose involves the following tasks: 1) to determine the peculiarities of fantasy and its characters; 2) to analyze the key features of word building and structure of poetonyms in the genre chosen; 3) to interpret the role of poetonyms in the fantasy genre. The proper names in the literary genre of fantasy have been chosen as a material of the research.

The expressive capacity of poetonyms in the genre of fantasy are of keen interest for researchers. These lingual units are characterized by unusual forms, original content, and may act as a unique means of work decoding.

Key words: poetonym, proper name, fantasy, idiolect, occasionalism, neologism, proprialization.